

Postma, J. K. T., *Honderd jaar Miljoenennota* (Den Haag: Sdu Uitgevers, 2006, 93 blz., ISBN 90 12 11740 2).

Op de derde dinsdag van september 2006 vierde de miljoenennota een feestje. Die dinsdag was het precies honderd jaar geleden dat de eerste miljoenennota werd ingediend bij de Tweede Kamer. Toenmalig minister Theo de Meester van Financiën kwam in 1906 met de nota om af te zijn van de tot dan toe gebruikelijke redevoeringen. In het stuk brengt het kabinet de plannen, de achtergronden en de kosten naar voren.

Minister Gerrit Zalm (Financiën) ontving het boek over *Honderd jaar Miljoenennota* uit handen van schrijver Jan Postma. Bij de bijeenkomst in Den Haag waren oud-ministers van Financiën als Johan Witteveen (kabinetten Marijnen en De Jong) en Roelof Nelissen (kabinet Biesheuvel) aanwezig.

Het boek, in de vorm van een essay, beschrijft de geschiedenis en ontwikkeling van de miljoenennota met een centrale rol voor de minister van Financiën. Schrijver Postma begint zijn verhaal overigens in de periode rond 1800, toen voor het eerst sprake was van een begrotingsproces. Door het boek heen treft men afbeeldingen aan van de opeenvolgende ministers van financiën. Zij vormen tezamen de rode draad in dit boek, dat eigenlijk over de miljoenennota gaat. De miljoenennota is in de plaats gekomen van de miljoenenrede. Doordat deze beschouwing op schrift werd gesteld, kon dit aanvankelijk beknopte, cijfermatige stuk uitgroeien tot de centrale beleidsnota bij de jaarlijkse behandeling van de rijksbegroting.

De auteur laat zien welke rol de miljoenennota in de loop der tijd in het financieel beleid en de politiek gespeeld heeft. De verhandeling is, gezien de omvangrijke periode, toch beperkt van omvang. Postma schreef voor een groot publiek. De inhoud is sterk bepaald en gekleurd door een persoonlijke selectie. De schrijver kent het onderwerp dan ook uit de praktijk. Hij heeft gedurende vele jaren op het ministerie van Financiën gewerkt, zich opwerkend van beleidsmedewerker tot secretaris-generaal. Postma, van 1999 tot 2002 burgemeester van Leiden, heeft thans zitting in enkele adviesorganen en houdt zich onder andere bezig met de modernisering van het begrotingsbeheer op het Turkse ministerie van Financiën, aldus de uitbreiding van de EU ook nog een stukje dichterbij brengend.

Het boek leest lekker weg en dat is knap, gezien het onderwerp.

Paul Hendriks

Baalen, C. C. van, Jong, R. de, ed., *Koningin Beatrix aan het woord. 25 Jaar troonredes, officiële redevoeringen en kersttoespraken* (Den Haag: Sdu Uitgevers, 2005, 529 blz., €44,90, ISBN 90 12 10875 6).

‘Niemand is er ooit in geslaagd van de troonrede een werkelijk boeiend stuk te maken’, erkennen de auteurs. Toch vormen de troonredes volgens hen ‘een waardevolle en interessante historische bron.’ In deze prachtige uitgave – die mogelijk werd gemaakt door het Nationaal Comité Zilveren Regeringsjubileum Koningin Beatrix – worden niet alleen de troonredes van de koningin gepresenteerd en geanalyseerd, maar ook andere toespraken als de kersttoespraken die zij hield tijdens de eerste vijftientig jaar van haar regering.

Het probleem van deze aanpak – iets dat Carla van Baalen en haar mede-auteurs ook zouden toegeven – is dat de opzet van het boek een eenduidigheid suggereert die geen recht doet aan de rommelige werkelijkheid. De toespraken zijn niet uit hetzelfde hout gesneden; veel redevoeringen zijn geschreven door allerlei andere tekstschrijvers of informele commissies, waarvan de bezetting niet te achterhalen valt, en bestemd voor een verschillend publiek. Hoewel alle redes formeel inderdaad ‘Koningin Beatrix aan het woord’ weergeven tijdens de officiële gelegenheden waarin het Nederlandse staatshoofd haar luisteraars toesprak, blijkt toch dat de drie vormen die ook in de titel staan vermeld elk een heel eigen karakter hebben. De auteurs constateren dat de rol van de koningin in het schrijven van de troonrede in het verleden vaak is overdreven (18) en dat – als men het niet erg vindt om een lange en mooie traditie overboord te gooien – de minister-president eigenlijk de aangewezen persoon is om deze tekst voor te lezen. (50) Zij contrasteren dit met de kersttoespraken van de koningin, die wel door haar zijn geschreven en haar persoonlijke woorden zijn aan de bevolking. De elementen die niet in woorden zijn vervat en deze verschillende toespraken toch tot een eenheid maken – zoals de symbolen en rituelen van de monarchie of de publieke stijl van de monarch – worden slechts kort besproken in de 50-pagina lange analyse die is toegevoegd aan de 450 pagina’s met de weergave van de toespraken. In dit opzicht is het boek meer geschikt als herdenkingsuitgave in het kader van het zilveren jubileum van de koningin dan als een strak betoog of nieuwe interpretatie van de morele, symbolische of politieke betekenis van ‘Beatrix aan het woord.’

Dit betekent zeker niet dat het boek niet zonder waarde is. In de eerste plaats geeft het werk een breed en helder overzicht van de toespraken van de koningin, waarin ook enige aandacht is voor de receptiegeschiedenis van deze redes; de impopulariteit van de troonredes wordt onderkend en geanalyseerd en de toespraken die juist gewaardeerd werden worden er ook uitgelicht. In de tweede plaats zijn de toespraken van Beatrix van uitgebreide annotaties voorzien door Ron de Jong en zijn medewerkers, die de lezers ‘instapmomenten’ bieden waardoor de verwijzingen van de koningin in haar redevoeringen naar historische gebeurtenissen begrepen kunnen worden. Deze annotaties zijn natuurlijk het meest behulpzaam en uitgebreid bij de troonredes, die veelvuldig verwijzen naar het actuele beleid van de verschillende kabinetten sinds 1980. In